

Bedene Yönelik Müdahalede Şiddet, Travmalar ve Çocukluk: Sosyolojik Bir İnceleme

AYŞEGÜL DEMİR*

Özet

Bu çalışmada, bedene yönelik bir müdahale biçimi olarak şiddetin etkilerini çocukluk travması üzerinden sosyolojik bir bakışla incelemek hedeflenmektedir. Bedene yönelik müdahale, dışardan gelen bir etkiyle ya da kişinin kendisine uyguladığı herhangi bir müdahale ile gerçekleşebilir. Her iki müdahale biçiminin bedene yönelik olumsuz ya da olumlu sonuçları olabilir. Bu çalışmada, bedene yönelik müdahalenin dışardan uygulanan biçimi olarak şiddetin nasıl bir çocukluk travması meydana getirdiği üzerinde durulmaktadır. Bu birbiriyle ilişkili üç tema üzerine yapılan literatür taraması sonucunda araştırmaların her bir temayı ayrı ayrı inceleyen multidisipliner çalışmalar üzerinden gerçekleştiği gözlenmektedir. Oysa ki, sosyolojik olarak tarihsel ve toplumsal dünyanın şekillenmesinde çok önemli fakat unutulmuş aktörler olarak çocukların, en yakınlarından başlayarak karşılaştıkları her türlü şiddet, istismar gibi durumların oluşturduğu travmalar sosyalleşme temeli üzerine inşa edilen bu dünyada büyük çatlakların oluşmasına sebebiyet verebilmektedir. Bu anlamda, böylesine önemli bir konu olan çocukluk üzerine yapılacak her bir sosyolojik çalışmanın artırılması bu alanın daha anlaşılır kılınmasına katkı sunabilir.

Anahtar Kelimeler: Bedene yönelik müdahale, Şiddet, Travma, Çocukluk

Abstract

The aim of this study is to investigate the effects of violence as a body intervention form from a sociological perspective through childhood trauma. The intervention to the body may be caused by an external effect or by any intervention by the person. Both forms of intervention may have negative or positive consequences for the body. In this study, it is emphasized how violence causes childhood trauma as an external form of body intervention. As a result of the literature review on these three related themes, it is observed that

the researches are based on multidisciplinary studies examining each theme separately. However, the traumas caused by all kinds of violence and abuse that children face as the most important but forgotten actors in shaping the sociological historical and social world can cause big cracks in this world built on the basis of socialization. In this sense, increasing each sociological study on childhood, which is such an important issue, can contribute to making this area more understandable.

Keywords: Body intervention, Violence, Trauma, Childhood

Giriş

Bebeklik çağı ile erginlik çağı arasındaki gelişme döneminde bulunan kişi, terim olarak 'çocuk' anlamına gelmektedir (TDK). Çocuk, toplumda yetişkinlerin sahip olduğu düzeyde sosyo-ekonomik ve hukuksal statüye sahip olmayan, bedensel, psiko-sosyal ve zihinsel gelişimlerini henüz tamamlamadığı için yetişkinler tarafından korunmaya gereksinim duyan kişi olarak tanımlanmaktadır. Birleşmiş Milletler (BM) Çocuk Hakları Sözleşmesinin 1. maddesi, on sekiz yaşın altındaki herkesi çocuk olarak ifade etmektedir.

Çocuk, bebeklik döneminin ardından girdiği gelişme döneminde büyüyerek yetişkinliğe hazırlanmaktadır. Bu süre içerisinde birtakım tecrübeler edinmekte ve bu tecrübeler doğrultusunda yetişkin yetenekleriyle donatılmış bir hayat kurmaktadır. Çocukluk döneminde yapılan bazı şeyler tekrarladığında söz konusu çocukluk hali küçümsenebilmektedir. Çocukluk dönemi, yetişkinlik döneminde doğabilecek aksaklıkların önüne geçilmesi adına çok iyi inşa edilmesi gerek bir süreç olarak kabul edilmektedir (Canbulut, 2014, s.87). Çocuk bu anlamda, kendisinden önce varolan bir dünyanın içinde doğmaktadır. Toplum açısından bakıldığında toplumsallaşmanın işlevi, yeni üyelere kültürün aktarılması ve kurulu toplumsal ilişkilere katılmaları için onları güdülemesi olmaktadır. Toplum öylesine uyumlu bir yapılanma oluşturmuştur ki her birey insan davranışlarını, düşüncelerini, hislerini nasıl oluşturacağını ve nereye dek götüreceğini önceden kestirebilmektedir (Elkin, 1990, s.15-16).

Çocukluk, esasında toplumsal bir inşayı ifade etmektedir. Çocukların nasıl tasarlandığı ve nasıl algılandığı, her zaman kültürel ve tarihsel bir bakış açısını yansıtmaktadır. Modern çocukluk yaratımı olarak anılan bu görüş, çocukluğun yetişkinlikten tamamen farklı olduğu ve yetişkin yaşamının dışında tutulması gerektiği anlayışına dayanmaktadır. Modernliğin ürettiği

evrensel çocukluk doğası, ulusal ve kültürel farklılıklar nedeniyle değişime uğramakta, günümüzde ise yeniden tanımlama yoluna gidilmektedir. Buna gerekçe oluşturan etkenlerin başında çocukların sahip olduğu farklı sosyalleşme süreçleri yer almaktadır. Çocukluğun toplumsal ve kültürel inşasında yaşanan sosyal eşitsizlikler, ortak çocukluk algısının önüne geçmektedir. Çocukluğunu yeterince yaşayamadan sosyal hiyerarşinin çeşitli basamaklarında her türlü istismara maruz kalan çocuklar, sosyal araştırmaların en önemli konusu haline gelmektedir (Ercan, 2011, s.86).

Çocukluk döneminin belirli ihmal edilen özelliklerine dikkat çekmek, toplumsal düzenin nasıl çalıştığı ile ilgili daha iyi bir değerlendirme yapmak ve çocuk hatalarının düzeltilmesinde bir temel olarak bu bilgiyi kullanmak için çocukluk sosyolojisine gerek duyulmaktadır. İkinci ve daha özel olarak, çocukluk sosyolojisi çocukluk dönemini yeniden düşünmek için engellerin neler olduğunun saptanmasıdır (Mayall, 2016, s.166). Çocuklar üzerinden sosyolojinin geleceğine bakıldığında da çocuklar ve çocukluk söylemi, sosyolojinin ana gövdesi içinde geçmişe göre daha belirgin bir yere sahip olmaktadır. Bununla birlikte sosyolojik mevcut tartışmalar çerçevesinde bu yerin hangi ontolojik ve epistemolojik kabullerle inşa edileceğine yönelik çok net belirlemeler bulunmamaktadır. Sosyoloji çerçevesindeki mevcut tartışmalar temelinde, çocuklar gibi sosyal kategorilere yönelik henüz bir söylem geliştirilmemiştir. Sosyolojinin muhafazakâr yapısı; her ne kadar çocukluk sosyolojisi gibi önemli alanlarda sesini duyurmaya çalışsa da sosyal gerçeklik üzerindeki teorik tercihler daha baskın durmaktadır (Demir Gürdal, 2013, s.24).

Çocukluk konusunda belkide çoğunlukla unutulmuş olan bedene yönelik müdahalenin bir biçimi olarak fiziksel şiddet, hem bireysel hem de kolektif olarak sosyal gerçeklik içerisinde mağdurlar açısından çeşitli görünümler kazanabilmektedir. Şiddet gündelik yaşam içinde baskı, eziyet, korkutma, sindirme, öldürme, cezalandırma ve başkaldırı şeklinde kendini gösterebilmektedir. Bu durum çocukların kendi istekleri dışında maruz kaldıkları eylemler sonucunda tezahür etmektedir. Şiddete maruz kalma, çocukları bir şeyler yapmaktan alıkoyabileceği gibi çocuklara zorla bir şey yapmayı dikte eden bir duruma da sebebiyet verebilir (Kocacık, 2001, s.1).

Şiddetin soykütüksel analizine bakıldığında, bireysel düzeyde kadınların ya da erkeklerin edinmiş oldukları davranış biçimleri ile biyolojik ve kişisel özgeçmişleri arasındaki ilişki önem taşımaktadır. Ayrıca, dürtüsellik, düşük eğitim düzeyi, madde bağımlılığı, geçmiş saldırganlık ve suistimal öyküsü gibi faktörler de göz önünde bulundurularak, bireylerin, şiddetin faili veya kurbanı olma olasılıklarını arttıran bireysel karakteristikler de eklenebilir.

Akrabalık, şiddet olgusunun ‘sosyal etkileşim bağlamı’ bakımından ikinci düzeyine karşılık gelmektedir. Akrabalıkta, yakın sosyal ilişkilerin şiddetin faili ve kurbanı olma olasılığındaki artışla ilgisinin ne olduğu çoğunlukla araştırılmaktadır. Bu, akranların, yakın arkadaşların, eşlerin ve aile üyelerinin tamamının bireylerin davranışlarının şekillenmesinde ve yaşam deneyimlerinin biçimlenmesinde önemli bir potansiyele sahip oldukları anlamına gelmektedir (Uluocak, 2014. s.13).

Bu deneyimin biçimlenmesindeki etkenlerden biri olan güç, beden aracılığıyla kendi mevcudiyetini devam ettirecek yeni üretken ve denetlenebilir bir özne yaratmaktadır. Gücün baskıcı özelliği hangi dönemde olursa olsun daima varlığını korumaktadır. Kendisini disiplin ve baskı aracılığıyla topluma yayan güç, bedenin sembolik gücünü daima etkin kılmaktadır. Güç, bedeni kullanılabilir ve işlenebilir bir seviyeye getirdiğinde bile bu beden adına kat edilen bir mesafeye değil, güç ile kat edilen bir seviyeye işaret etmektedir (Demir Güneş, 2015, s.71-72). Diğer bir deyişle daha pasif özne konumunda olan çocukların beden açısından güçsüzlüğü, güç ve güç ilişkileri açısından bakıldığında onları toplumda daha dezavantajlı bir konuma getirebilmektedir.

Bu çalışma, konunun bütünselliği açısından kategorize edilerek üç bölümde ele alınmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde bedene yönelik şiddet, ikinci bölümünde hafızanın derin izi travmalar ve son bölümde toplumsalda unutulmuş çocukluk başlıkları altında konu açıklanmaktadır.

1. Bedene Yönelik Müdahalede Şiddet

Bedeni önemli kılan bir gerçeklik bedeninin kültürler ve kuşaklar arasında kurduğu iletişim fonksiyonundan ileri gelmektedir. Buna göre beden, kendi içine kapalı bir şekilde beklememektedir. Daima edindiklerini öteki bedenlere aktarma döngüsü içerisinde. Önceden getirdiklerini şimdiyle birleştiren bedenler bunu kendince yorumlayıp daha sonrakilere iletmektedir. Böylelikle beden, toplumsal döngüyü değiştirmekte ve sürdürmektedir. Dolayısıyla bedenın önemi sosyoloji için kesin ve geçerli olmaktadır (Bingöl, 2017, s.89).

Bedenin de, topluma bedensel bir temel sağlayacak derecede üretken özelliklere sahip olduğu düşünülmektedir. Toplum, birkaç bireyin etkileşime girdiği yerde mevcut olabilmektedir. Bu etkileşim ise belli amaçlar doğrultusunda gerçekleşmektedir. Her türlü yakınlık kurmaya yönelik savunma, saldırı, oyun, kazanç, yardım veya eğitim amaçları gibi sayısız etken insanların başka insanlarla birlikte yaşamasını, onlar için onlarla

birlikte ve onlara karşı hareket etmesini ve böylece kendisiyle onlar arasında bir bağ kurmasını sağlamaktadır. İnsanlar birbirlerinden etkilenmekte ve birbirlerini etkilemektedir. Bu etkileşimler, belirtilen çeşitli amaçları taşıyan insanların bir birlik oluşturmasını sağladığı için önemli olmaktadır. Birlik de, aslında unsurlar arasındaki etkileşimden başka bir şeyi ifade etmemektedir (Simmel, 2009, s.47).

Bedene müdahale, insanın iç dünyasından, bizzat bedeninin kendisinden gelebileceği gibi dış dünyadan ya da diğer bedenlerden gelebilmektedir. Dış dünyadan bedene yapılan müdahaleler, estetikten hükmetmeye veya güç kurmaya kadar pek çok nedenden kaynaklanabilmektedir. Müdahaleler, kıyafet biçimlerinde olduğu gibi bedene görece olarak az, zararsız ya da yararlı, bazı güzelleştirme çabalarında ve tıbbî uygulamalarda olduğu gibi görece faydalı bile olabilmektedir. Aksine her türlü yaralama, işkence ya da öldürme biçimlerinde görüldüğü gibi zararlı da olabilmektedir. Bedenin canlı dil olması gündelik hayatta, sosyal iletişimde, güç ilişkilerinde, sınıfsal ilişkilerde vb. oldukça etkili olmaktadır. Aynı zamanda istenildiği oranda bedeninin sahibi ve toplum, toplumun farklı aktörleri tarafından etki altına da alınabilmektedir (Okumuş, 2009, s.3).

Tam da bu noktada, Bourdieu (2014) tahakküm ilişkilerinin ekonomisini açığa çıkaracak ve belki de onun en özgün kavramlarından biri olan simgesel şiddet mefhumunu devreye sokar ki, bu kavram simgesel tahakküm kavramının hem tamamlayıcısı hem de manivelası olmaktadır. Böylece bu sinsi şiddet biçimi, tahakkümün ezilenleri olarak çocuklar düşünüldüğünde, aktif iştiraki sayesinde kalıcı hale gelmesine tekabül etmektedir. Bourdieu (2014)'nın simgesel şiddeti vurgulayan “doğrudan bedenler üzerinde ve herhangi bir fiziksel kuvvet olmadan uygulanan neredeyse büyümlü bir güç biçimidir; fakat bu büyü yalnızca bedeninin derinliklerine su pınarları gibi gömümlü bulunan yatınlıklardan kaynağını alarak işleyebilir” sözü tahakkümü dışsal tazyik olarak telakki eden düşüncelerden koparak, insanlığı zalimin idealize edilışinden kişinin kendine dönük daimi aşığlamalarına değin pek çok içsel etkinliği soruşturmaya davet etmektedir (Bourdieu'dan akt. Çeğin ve Özpolat, 2016, s.689-690).

Nitekim bu bağlamda şiddet, bireylerin bedeni üzerinde doğrudan ve ani işlediği için direnişe olanak vermezken, güç ilişkisel, dolaylı ve araçlarla işlediğinden dirence imkân veren bir alan bırakmaktadır (Altunok, 2008, s.23). Bu anlamda biyopolitika, bireyin yaşamına ve davranış biçimine iktisadi dengeler yönünde müdahale eden bir iktidar politikası olmaktadır. Bedene yönelen tüm müdahaleler, iktisadi sürecin dengesini korumak amacını taşımaktadır. Biyopolitika modern toplumla birlikte doğmuş olsa da

neoliberal toplum içinde, aynı mantıkla, günümüzde de devam etmektedir. Biyopolitika mekanizmaları, kapitalizm yaşadığı sürece, bedeni daha da fazla kuşatan ve iktisadi süreçlerin ihtiyacını karşılayan biçimde evrimleşerek varlığını sürdüreceği gibi görünmektedir (Kalan, 2014, s.159).

Bedene yönelik müdahalede şiddet, genellemeci bir yaklaşımın dışında olup sadece psikolojik ve toplumsal eksenli anlama anlayışı içerisinde açıklanabilecek bir kavram olmamaktadır. Bu durumda şiddetin yalnızca psikolojik ve toplumsal arka planını dikkate alarak ve iletişim araçlarını dışta tutarak açıklamak, şiddet gerçeğinin çağımızdaki örutüntülerini kavramayı zorlaştırabilmektedir. Şiddet üç odaklı bir çerçevede değerlendirildiğinde; şiddeti bireysel yönden tanımayı sağlayan ve şiddet davranışını doğuştan gelen bir güdü biçiminde temellendiren psikolojik yaklaşım, şiddetin toplumsal çevre sonucu kazandırıldığı ve şiddet davranışını toplumsal yaklaşımlarla açıklama eğilimi ve şiddeti yansıtmaya nedeni ile medya odağı olarak üç biçimde kendisini göstermektedir (Şirin, 2011, s.167).

Medyanın tarafsızlığının aksine şiddet ve istismar haberlerinin gazetelerde veya internet sayfalarında açık bir şekilde aktarılması çocukların üzerinde zarara neden olmakta, toplumsal kaygıyı artırmakta ve toplumsal öfkeyi tetikleyebilmektedir. Bu tür haberlerin verilmiş şekli, haberin detayı ve haberin takibine ilişkin veriler de, başka sapkın davranış ve eylemleri sıradanlaştırma, kolaylaştırma ve olabilir kılma gibi durumlara neden olabileceği için önemli olmaktadır (Nacaroğlu, 2011, s.215-216).

Çocuklar görsel ağırlıklı bir dünyada doğduklarından medya odağı olarak televizyon, toplumsallaşma süreçlerinde okul, aile ve çevreden daha çok etkili olmaktadır. Çocuklar televizyonda sunulan duygu, davranış, tutum, öğrenme kalıpları ile hayatı anlamlandırmaya çalışarak, medyanın hayata açtığı masalsi pencereden bakmaya alışmaktadır. Yaratılmaya çalışılan bu masalsi dünyanın farklı dinamikleri arasında şiddet, en fazla üzerinde durulması gereken noktalardan biridir. Özellikle televizyon, basit ve ucuz dramatik yollar aracılığıyla şiddeti aktarırken bir yandan da yaşam oyununda kimin kazanacağına ilişkin kuralları belirleyebilmekte ve bunları yaparken şiddeti meşrulaştırabilmektedir (Dinçer ve Yılmazkol, 2009, s.194).

Televizyonda gösterilen şiddet, bir annenin sesiyle verilmemekte, çocuğu memnun etmek için yeterince değiştirilememekte, herhangi bir çocuk gelişimi kuramıyla yönlendirilmemektedir. Televizyon için sonsuz çeşitlilikte materyaller veya konular gerekmektedir. Çünkü teelevizyon herşeyi herkese aynı zamanda iletmektedir. Yani televizyon ne çeşitten olursa olsun sırrı ve mahremiyeti muhafaza etmemektedir. Bu durum

ise çocukları sürekli şiddetin en dolu ve şiddetli ifşasından kurtarmanın imkansızlığına sebep olmaktadır (Postman, 1995, s.121).

Teknoloji hayata bu denli hakim olmuşken çocukların çizgi filmde kaçınması da mümkün görünmemektedir. Özellikle okul çağındaki çocuklar çağın popüler tüketim alışkanlıkları ile birlikte tüketim unsurlarını çizgi filmler yoluyla öğrenmektedir. Bu davranış ise, özellikle arkadaş çevresi ile kendini daha çok belli etmektedir. Popüler olan oyunlar, kıyafetler, çizgi diziler de buna dâhil olmaktadır. Eğitici televizyon programları, çocukların hayal dünyası ve el becerilerinin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Çizgi filmlerde şiddet ve savaş öğelerine yer verilmesi de izlenirlik durumunu etkileyebilmektedir. Burada ailenin tutumları da oldukça önem teşkil etmektedir (Kara, 2016, s.21).

Konuya ilişkin diğer bir nokta birine şiddet uygulayan, çocuğuna karşı olumsuz tutum ve davranışlar gösteren anne babalar ile eğitim düzeyi düşük annelerin çocuklarına daha fazla şiddet uyguladığını, ayrıca aile içinde erkek çocukların babaları tarafından daha fazla şiddete maruz kaldığını göstermektedir. Aynı zamanda bu durum, çevre ve birey arasındaki etkileşime odaklanan sosyal psikolojik teorilerle ve doğrudan çevresel ve sosyo-kültürel faktörlere yönelen sosyolojik teorilerle de örtüşmektedir. Bu teorilerde aile içinde çocuğa yönelik şiddeti açıklamak üzere geliştirilmiş anahtar değişkenler stres, depresyon, toplumsallaşma deneyimleri, toplumsal statü, değer, normlar vb. olarak sıralanmaktadır (Ayan ve Kocacık, 2009, s.965).

Böylece şiddetin küçük yaşta aile içinde öğrenilmekte olduğu ve şiddetin şiddeti doğurduğu söylenebilir. Çocukluğunda şiddetle karşılaşanlar, büyüdüklerinde şiddet uygulama potansiyeline sahip olabilir. Cana karşı suç işleyenlerin büyük çoğunluğunun çocuk yaşlarda aile içi şiddete maruz kaldıkları bilinmektedir. Bu nedenle şiddet yalnız bireysel değil, aynı zamanda toplumsal bir sorun olarak kabul edilmektedir. Şiddet uygulanan hanelerin çoğunluğunda çocukların şiddete tanıklık ettikleri düşünüldüğünde, bu çocukların şiddet sonrası korku, anne-babayı sevmeme, içine kapanma, saldırganlık şeklinde tepki vermeleri olası görünmektedir (Şenol ve Mazman, 2016, s.14).

Çocuklar, aile içinde yaşanan öfke ve saldırganlık içeren davranışlara tanık olmakta ya da kendileri doğrudan bedene yönelik şiddete maruz kalmaktadırlar. Böylece, aile içi şiddet uygulayanların büyük bölümünün kendisi doğrudan şiddet gören çocuklardan oluştuğu ve bu çocukların yetişkinlikte ciddi davranış bozuklukları gösterdikleri de görülmektedir.

Bu bireylerin aynı zamanda kendi çocuklarına da öfke ve saldırganlık içeren davranışlar gösterdikleri ortaya çıkmaktadır (Kaymak Özmen, 2004, s.30).

Ailesinde şiddete uğrayan çocukların bedenlerine bu şekilde müdahale edilmesinin nedenleri; sosyo-ekonomik düzeyin düşüklüğü, kadının işinin olmaması, alkol bağımlılığı, hanedeki birey sayısının fazla olması ve eşlerin toplam eğitim düzeyinin düşüklüğü gibi etkenlerle ilişkilendirilebilir (Şenol ve Mazman, 2016, s.14). Ayrıca, toplumsal özellikler nedeniyle toplumda şiddetin hoş görülmesi ile ilgili değer yargıları, çocuk yetiştirmede disiplin yöntemleri konusundaki tutum ve davranışlar, toplumda çocuğun ve kadının konumu ve değeri, medyanın etkisi, toplumun eğitim eksikliği, sağlık ve sosyal hizmet kurumlarının yetersizliği, toplumsal değişme, yasal eksiklikler, yasaların uygulanmaması gibi önemli faktörler yer almaktadır (Yenibaş ve Şirin, 2007, s.21-22).

Bir çok toplumda, ebeveynlerin çocuklarını eğitim amacıyla disiplin aracı olarak bedensel şiddet yoluyla cezalandırmalarına karşı yasal düzenlemelerin yetersiz olduğu görülmektedir. Tokat atmanın psikolojik olarak zararına dair tartışmalar bir yana, kamuoyunda tokat karşıtı yasa olarak bilinen yasaları çıkaran Avrupa ülkelerinde şiddetin düzeyinin veya daha özgül biçimde çocuklara yönelik kötü fiziksel davranışların düzeyinin azaldığına dair hiçbir gösterge yer almamaktadır. Üstelik ebeveynlerin büyük bir çoğunluğu, ara sıra çocuklarına vurmaya doğal karşılanmaktadır (Schaffer, 2008, s.299-300).

2. Hafızanın Derin İzi Travmalar

Travma kavramı, bireyin ruhsal ve bedensel varlığını çok değişik biçimlerde sarsan, inciten, yaralayan her türlü olayı adlandırmak için kullanılmaktadır. Başlarda bu kavram fiziksel travma ile eşdeğer bir biçimde kullanılmıştır. Sonrasında ise, bilimsel çalışmalarla birlikte travmanın psikolojik etkisinin olduğu düşünülmüş ve travma sonrası psikolojik sorun yaşayan kişilerin mental bir hastalığı olduğuna inanılmıştır. Artık bunun da dışında günümüzde kavram, sosyal bir problem olarak şiddet, tecavüz ve işkence sonucu oluşabilecek durumları da göz önüne alınarak tanımlanmaktadır (Kokurcan ve Özsan, 2012, s.20).

Bu bağlamda dissosiyatif kimlik bozukluğu ve benzeri durumlar çocukluk çağı ruhsal travmalarının rol oynadığı psikiyatrik bozukluklar içerisinde en önde gelmektedir (Şar vd., 2012, s.1055). Ölüm, ölüm tehdidi, ciddi yaralanmalar, cinsel saldırılar, şiddet eylemlerine tanıklık ve yakınların yaşadığı travmatik bir olayı öğrenme, travma sonrasında stres bozukluğunu

ortaya çıkarabilmektedir. Bu durum neticesinde travmatik olay istemsiz bir şekilde akla gelebilme, olaylar rüyalara yansiyabilmekte, travmatik olay tekrar tekrar yaşanabilmekte, travmatik olayı hatırlatan içsel ve dışsal tepkiler verilebilmektedir. Travma sonrası stres bozukluğuna sebep olan travmatik olaylar, toplumdaki genel kanının aksine toplumun büyük bir kısmını etkilemektedir (Lotfi ve Başçılar, 2017, s.277-278).

Çocuklara gelince, travma ancak çok ciddi boyutlara vardığında akla çocuk istismarı gelmektedir. İstismar göstergesi olan hafif bulgular atlandığında veya bildiri yapılmadığında, yaşamsal önem taşıyan olumsuz sonuçlarla karşılaşabilmektedir. Bu nedenle, çocuk istismarının incelenmesinde etik, ahlaki ve kanuni yükümlülükler göz önüne alınarak çocuk istismarının nihai sonuçlarının değerlendirilmesi gerekmektedir. Çocuk istismarında multidisipliner yaklaşımın esas alınması önem taşımaktadır. Bu yaklaşımın bir parçası olarak çocuk ve ailenin psikiyatrik, psikolojik, sosyolojik değerlendirmesinin yapılması gerekmektedir (Ovayolu vd, 2010, s.21).

Çocuk istismarı ve ihmali, anne, baba veya bir başka kişi veya kişiler tarafından çocuğa yöneltilen, toplumsal kurallar ve profesyonel kişilerce uygunsuz veya hasar verici olarak nitelendirilen, çocuğun gelişimini engelleyen ya da kısıtlayan eylem ve eylemsizliklerin tümü olarak tanımlamak mümkündür. Bu eylem ya da eylemsizliklerin sonucu olarak çocuğun fiziksel, ruhsal, cinsel veya sosyal açıdan zarar görmesi, sağlık ve güvenliğinin tehlikeye girmesi söz konusu olmaktadır. Çocuk istismarı; fiziksel, cinsel veya duygusal istismar olarak, çocuk ihmali ise fiziksel veya duygusal ihmal olarak ayrılmaktadır. İstismar ve ihmalin bu farklı şekilleri sadece aileleri değil, toplumu, sosyal kuruluşları, yasal sistemleri, eğitim sistemini ve iş alanlarını da etkileyen bir toplum ruh sağlığı sorunu oluşturmaktadır (Taner ve Gökler, 2004, s.82).

Çocuk istismarı ve ihmali, çocuğun fiziksel ve ruhsal gelişimini kısıtlayan çeşitli yaralanmaları kapsamaktadır. Bu yaralanmalar, yetersiz beslenmeye bağlı gelişme geriliği ve sözlü ifadelerle yapılan duygusal istismardan ağır fiziksel ve cinsel istismara kadar çok çeşitli biçimlerde ortaya çıkabilmektedir. Çocuk istismarı ve ihmali, aile içi veya aile dışından kaynaklanan nedenlerle risk faktörleri oluşturabilmektedir. Yoksulluk, düşük eğitim seviyesi, işsizlik, şiddet ve madde bağımlılığı gibi ekonomik, çevresel, sosyal ve kültürel risk faktörleri çocuk istismarı ve ihmaliye yol açabilmektedir. Aile içi risk faktörleri olarak anne-babanın beden veya ruh sağlığı problemleri, çocuğun özellikleri, anne ya da babanın olmayışı, ailenin çocuktan gerçekdışı beklentiler içinde olması gibi etmenler sayılabilmektedir (Beyaztaş vd., 2009, s.76).

Çocuk istismarının hangi türü olursa olsun (fiziksel, cinsel, duygusal) çocukta ilk başta travmaya ve var olan bilişsel şemaların dağılmasına neden olmaktadır. Bunun dışında fiziksel istismara uğradığında çocuğun beden sağlığı ve yaşamı da tehdit altına girmektedir. Bireylerin evlilik konusunda yetersiz bilgiye sahip olmaları, evlilik sonrasında çocuğa karşı davranışlarda dezavantaj oluşturabilmektedir. Ayrıca, çocuk yetiştirme konusunda kulaktan duyma bilgilerle yetinmek olumsuz etkiler doğurmaktadır. Özellikle çocukları eğitmek için kullanılan geleneksel ceza, dövme gibi araçlar, disiplini sağlayıcı unsurlar da istismar biçimleri olabilmektedir (Pelendecioğlu ve Bulut, 2009, s.59).

Çocuklara en çok uygulanan fiziksel istismar biçimi, sırasıyla çocuğun poposuna el ile vurma, eline vurma, başına ve yüzüne tokat atma olmaktadır. Dünyada yapılan Aile İçi Şiddet Çalışması'nda, Mısır hariç, diğer ülkelerde en yaygın fiziksel istismarın çocuğun poposuna vurma olarak belirlenmiştir. Mısır'da en yaygın fiziksel istismar türü çocuğu sarsma, başına veya yüzüne tokat atma olarak tespit edilmiştir. Hindistan'ın kırsal alanlarında da en yaygın fiziksel istismar şekli çocuğun yüzüne veya başına tokat atma biçiminde görülmektedir (UNİCEF, 2010). Türkiye'de ise, Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması'nda çocukların en sık maruz kaldığı fiziksel istismar davranışlarının saç çekmek, çimdiklemek veya kulağını çekmek gibi fiziksel olarak can acıtacak bir davranış (%35) olduğu belirlenmektedir (Altıparmak vd., 2013, s.360).

Çocuklarda derin bir travma izi bırakan istismar şekli olan cinsel istismarın sık görüldüğü ailelerde genel olarak boşanma, şiddet, alkol ve madde kullanımı, cinsel sorunlar, sosyal izolasyon, baskın ve koşulsuz söz tutma isteyen ana baba modeli, rol çatışması vb. patolojileri bulunmaktadır (UNİCEF, 2013). Cinsel istismara uğramış çocuklarda kaygı bozuklukları kısa sürede ortaya çıkabilmektedir. Bu durum, uyku bozuklukları, kabuslar, fobiler, bedensel yakınmalar ve korku tepkileri dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olarak daha sık görülmektedir (Kılıç ve Şener, 2005, s.25-26). İstismarın erken döneminde aşırı fantezi kurma, trans benzeri durumlar ve uyurgezerlik ortaya çıkabilmektedir. Yüksek oranda depresyon gözlenmekte ve çocuğun benlik saygısı ciddi bir hasara uğramaktadır. Bununla birlikte, intihar düşünceleri ve girişimleri sık görülmektedir. Kişiler arası ilişki kurma ve sosyal ilişkileri sürdürme becerisi de olumsuz olarak etkilenmektedir. Cinsel istismar öyküsü olan çocukların daha fazla cinsel saldırıda bulunduğu bildirilmektedir (Tıraşçı ve Gören, 2007, s.71-72).

Duygusal istismara maruz kalan çocuklar, erişkin döneme geldiklerinde etkileri devam edebilmektedir. Bunlardan en belirginini etrafındaki insanlara

duydukları güvensizlik olarak ortaya çıkmaktadır. Duygusal istismar kişinin kendine olan güvenini zedelediği gibi diğerlerine olan güvenini de zedelemektedir. Güven ilişkisi gerektiren alanlarda başarısızlık ortaya çıkmaktadır. İlişki kurmada zorlanma ve ilişkiyi devam ettirememeye, sık iş değiştirme, mutsuzluk-çökkünlük, intihar girişimleri, alkol ya da madde kullanımı duygusal istismarın olası sonuçları arasında sayılabilmektedir. Bunların yanı sıra, duygusal istismar ne kadar kişinin ruhunu incitse de bazı çocuklar ileride istismarcıya da dönüşebilmektedir. Tekrar ve tekrar maruz kalınan bir davranışın aynısını, çocuk bir dönem sonra etrafındakilere uygulamaya başlayabilmektedir. Uzun yıllar kendisini güçsüz ve kontrol altına alınmış hissedenden çocuk, ileride benzer davranışlarla çevresindekileri kontrol altına alarak kendini güçlü hissetmek isteyebilmektedir (Hergüner, 2011, s.48).

Çocuk ile ilgili sorunların çözümünde gerek ulusal gerek uluslar arası düzeyde, çocuğa ilişkin toplumsal ve kültürel değer ve tutumların değişimi önemli rol oynamaktadır. Aileden dine, ekonomiden eğitime, sağlıktan hukuka tüm toplumsal kurumların çocuğa ilişkin eşit ve ortak bir bakış açısını oluşturması, bu bakışın da çocuğun toplumda bir birey, bir özne olarak yetiştirilmesi, her türlü istismar ve ihmalden uzakta yetiştirilmesi amacını taşıması gerektirmektedir (Güçlü, 2016, s.20-21). Eşit ve ortak bir anlayış açısından, çocukluk dönemleriyle ilgili olumlu anılara sahip olma durumu ile sosyo-ekonomik durum arasında ilişki kurulabilmektedir. Bu bağlamda, sosyo-ekonomik durumu iyi olan ailenin çocuklarının eğitimlerini devam ettirmekte olduğu, yoksul sayılabilecek çocukların ise eğitim sürecinden çoğunlukla mahrum kaldığı söylenmektedir (Erarslan, 2006, s.22-23).

Boşanmanın da çocuklar üzerinde etkisi olmaktadır. Boşanma birçok çocuğun yaşantısını değiştirmektedir. Olumsuz etkileri açısından bakıldığında bu durum çoğunlukla ruhsal ve davranışsal problemlere neden olabilmektedir. Böylece, yasalara karşı gelme ve okulu terk etme gibi sorunların artması beklenmeyen durumlar olarak ortaya çıkabilmektedir. Ancak bu sorunların bir kısmı boşanma olmadan da ailelerde yaşanabilmektedir. Yani, sorunlu bir aile ortamı varsa, çocuğun iyilik durumu, boşanmadan sonra daha iyi bir noktaya da gelebilmektedir. Çünkü gergin aile ortamları çocuk için risk unsuru taşımaktadır (Ercan, 2015, s.305).

Boşanmanın çocukları ne ölçüde etkilediği anne babaların nasıl ayrıldıklarına da bağlı olmaktadır. Çiftler boşanma kararı aldıklarında çocuklarına karşı dürüst davranarak onun anlayacağı dilden durumu

izah etmeleri önem taşımaktadır. Eğer ebeveyleyler bilinçliyse ve anlaşarak ayrılmışlarsa çocuklarına başanma durumlarını “Biz birlikte yaşayamıyoruz, boşanmaya karar verdik. Bu istediğimiz bir durum değil ama başka seçeneğimiz kalmadı. Biz herşeye rağmen, her zaman senin annen baban olmaya devam edeceğiz. Boşanma bunu etkilemeyecek. Anne-babalıkta boşanma olmaz” şeklinde açıklama yoluna gitmeleri çocuklar açısından durumu kabullenmede daha kolaylaştırıcı hale gelebilmekte ve travma etkisini azaltabilmektedir (Tarhan, 2012, s.139).

Bu durumda ailenin çocuğa karşı sorumlulukları ve tutumları, çocuğun gelecekte toplumsal hayatta karşılaşılabileceği olumsuz koşullar, tehlikelerden korunabilmesi ve sorunların çözümünde etkin rol oynayabilmesi açısından ön plana çıkmaktadır. Anne-babanın çocukla kurduğu iletişimde daha da bilinçlenmeye başlaması ve çocuğa karşı daha olumlu tutumlar sergilemeye çalışması çocuk açısından oldukça önem taşımaktadır. Bununla birlikte, anne-baba tarafından çocuğa faydacı bir değer yüklenmesi, sosyo-ekonomik düzey ve eğitim düzeyinin artmasıyla çocuk eğitime ve kişilik oluşumuna giderek artan bir önem verilmesi gibi son zamanlarda çocuğa yönelik değişen ilgi yaklaşımı da bunların içine eklenebilir (Tezel Şahin vd., 2007, s.786).

Sonuç olarak, çocuğun bakımından sorumlu kişilerin bireyin özellikle duygusal gelişimi ve duygusal gelişiminde aksama olup olmamasına bağlı olarak gelişebilen psikolojik belirtiler üzerinde ne kadar önemli bir rol oynadığına dikkat çekilmektedir. Bu nedenle, çocuğun gelişiminde aile yaşantısının önemini göz önünde bulundurarak çocukluk çağındaki travmatik yaşantıları ve güvensiz bağlanma biçimlerinin yetişkinlikte doğuracağı sorunların kısmen önüne geçmek adına ailelere yönelik ilgili eğitimlerin düzenlenmesinin yararlı ve etkili olacağı düşünülmektedir (Şenkal ve Işıklı, 2015, s.6).

3. Toplumsalda Unutulmuş Çocukluk

Çocuk ve çocukluk kavramlarının tarihin farklı dönemlerinde değişik biçimlerde algılanmakla birlikte her zaman var olan ve köklü değişimler gösteren kavramlar olduğu görülmektedir. İlk çağlarda çocuğun doğasının yeterince anlaşılmadığı, ailenin özellikle de babanın çocuk üzerinde mutlak bir velayet hakkının bulunduğu, ancak çocukların sosyal ve duygusal ihtiyaçlarının göz ardı edildiği düşünülmektedir. Zamanla çocuğun ve çocukluğun varlığının kabul görmesine rağmen çocuğun önemsiz, çocukluğun ise boşa geçen bir zaman dilimi olarak algılandığı da belirlenmektedir (Sağlam ve Aral, 2016, s.53).

Orta Çağ toplumuna bakıldığında çocukluk fikrinin az ya da hiç olmadığı söylenebilir. Fakat bu, çocukların ihmal edildiği, terk edildiği veya hor görüldüğü anlamını taşımamaktadır. Çocukluk düşüncesinin çocuklara yönelik ilgi ve sevgi kavramları ile karıştırılmaması gerekmektedir. Bu, çocukluğun kendine özgü doğasının farkındalığına tekabül etmektedir. Yani, kendine özgü doğa çocuğu yetişkinden ve hatta genç yetişkinden ayırmaktadır. Esasında ortaya çıkan asıl mesele Ortaçağ toplumunun, çocukluk olgusu üzerine farkındalığının eksikliği olmaktadır. Bu sebeple bu toplumda dünyaya gelen çocuk annesinin, dadısının veya beşik sallayanının sürekli ilgisi olmadan yaşayabildiği anda yetişkin topluma aittir. O dönemde dil, çocuk kelimesine günümüzde verilen kısıtlı anlamı içermemektedir (Ariès, 1962).

Özellikle son iki yüzyılda çocukluğun doğasında büyük değişiklikler ve birçok çocuğun yaşadığı deneyimler görülmektedir. Örneğin süreç içerisinde cinsiyet standartları alanında gelişen kilit konular, tarım uygulamalarını değiştirme sürecine erken başlayan ülkelerdeki hareketlilik, değişimin hızlılığı ve tüm bu konulara gösterilen toplumsal sabır çocukların sosyalleşmesinin bir parçası olarak sayılabilir. Aynı zamanda, bölgesel farklılıklar, tür çeşitliliği, doğanın etkisi gibi genellemeler de toplumsal değişiklik sürecinin karmaşıklığı içerisinde bu süreçlerden hariç olmayan çocukluk konusunu da etkilemektedir. Böylece, bu konuya ilişkin değişimin dezavantajları, yeni ve çoğu zaman beklenmedik şekilde ortaya çıkan problemler, tabii ki bu konuda yapılacak değerlendirmeleri de karmaşıklaştırabilmektedir (Stearns, 2015, s.29).

Modern toplumda, çocukların sosyal aktör olarak yetkinliği, çocukluğun yeni sosyal araştırmalarda önemli bir tema olarak kendisini göstermesini sağlamaktadır. Bu tema, daha geniş sosyal yapıların analizinin yararına, çocukların yaratıcılığını ve bunun için kaynak uygunluğunu artırmanın ötesinde, çocukluğun tanınmasını ve her bir çocuğun kontrolünün ötesinde, bir güç tarafından çocukların yaşamlarının şekillenmesini reddeden bir yaşam örüntüsünü ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır (Holloway ve Valentine, 2005, s.167). Çocuklar, kendi sosyal yaşamlarının, etraflarındakilerin ve yaşadıkları toplumların yaşamlarının inşasında ve belirlenmesinde aktif olarak görülür ve görülmelidir. Çocuklar sadece sosyal yapı ve süreçlerin pasif konuları değildirler (Prout ve James, 1990, s.8).

Modern teknolojinin arttığı dünya ile biyolojik gelişimin yavaş ilerleyen süreci arasında tam bir tezat bulunmaktadır. Bir çocuğa bakmak, onun ihtiyaçlarına yoğunlaşmak için zamanı askıya almak gerekmektedir. Meşgul ebeveynlerin arkalarında bıraktıkları boşluk, teknolojinin meyveleriyle

doldurulduğunda “toksik çocukluk senromu” nun kontrolü ele geçirmesi kaçınılmaz görünmektedir. Bu durum, çocukların büyüyüp, hiç olmadıkları kadar akli havada, dürtüsel, benmerkezci ve başa çıkılmaz olmalarına zemin hazırlayacağı gibi sonrasında akran grupları ile yaşayabilecekleri problemlerin ışığında kafa dengi bir arkadaş bulma girişimlerini de artırabilmektedir. Bu insanın ilerleyişinin inanılmaz hızıyla bağlantılı, karmaşık ve kültürel bir sorun olmaktadır. Teknoloji güdümlü kültür ile biyolojik miras arasındaki bu çatışma, çocukların toplumsal yaşamdan soyutlanarak düşünme, öğrenme ve düzgün davranma becerilerini de önemli ölçüde etkilemektedir (Palmer, 2010, s.8-9).

Çocuğun sosyal ve bilişsel gelişiminde başat belirleyici kültürken, kültürün yerine teknoloji ve medyanın ikame edilmesi de modernleşmenin sonuçlarından biri olmaktadır. Modern çocukluğu belirleyen kurum olarak modern aile, modern çocukluğun kültürel tasarımı olduğu kadar aynı zamanda toplumsal bir inşasıdır. Çocukluk anlayışlarının değişmesinde aileden sonra gelen okul, geleneksel kültürden modern çocuk kültürüne geçişin merkez üssü işlevini yerine getirmeyi sürdürmektedir. Toplum, eğitim kurumları ve medya, yeni çocukluğu kuşatmış durumdadır. Yetişkinlikten uzaklaşan çocuklukla birlikte geleneksel çocuk anlayışındaki kırılmalar, yeni çocukluğun kültürünü de dış etkilere açık hâle getirmiştir. Bu etkilemenin odağı ise medya ve modern kültürün en renkli kompartımanı olan popüler çocuk kültürü olmaktadır (Şirin, 2017, s.12).

Medyada modern teknolojinin insanlığa en büyük armağanları arasında harika olarak öne çıkabilecek bir alet olan televizyon, bilinçli ve amaca uygun olarak kullanılmadığında, insanlar, özellikle de çocuklar üzerinde çok ciddi olumsuz etkilere yol açabilmektedir. Televizyon hem olumlu, hem de olumsuz etkileme gücünü potansiyel olarak bünyesinde barındıran, diyalektik yapıli bir kitle iletişim aracı olmaktadır. Onun özellikle olumsuz işlevlerini ön plana çıkararak, böylesine önemli araçların mülkiyetini veya kontrolünü ellerinde bulunduranların taşıdıkları insani, ahlaki, toplumsal ve kültürel sorumluluklarının boyutlarını hatırlatma amacı güdülmektedir. Olumsuz etkilerinin minimuma indirgenerek, bu teknoloji harikası sihirli kutudan daha etkin ve verimli şekilde yararlanmanın yollarını çocukların çocukluklarını unutmayacak şekilde aramak gerekmektedir (Arslan, 2004, s.2).

Aksi taktirde, olumsuz etkiler azaltılmadığında çocukların sosyal normlara ve hukuk normlarına uyum göstermede zorluklar yaşamalarına, normal dışı davranışlar ile sağlıksız ortamlara yönelmelerine ve çocukların yaşamlarının daha ilk dönemlerinde suça karışmalarına neden olabilmektedir. Ayrıca

ekonomik, toplumsal ve ailevi nedenlerden dolayı yaşam standartlarının altında çocukluk dönemi geçiren çocuklar sorunlu bireyler olarak topluma karşılaşılabilmektedir (Bülbül, 2016, s.32).

Bu durumun toplumsal olarak dönüşümü, insani sorumlulukları esas alan yeni bir ahlâki bilincin gelişmesi, araçsal rasyonalite ile normatif rasyonalite arasındaki sınırların kaldırılmasıyla mümkündür. Bunun için hâkim olan ve evrenselleştirici kategoriler ve işlevsel hedefler doğrultusunda bireyin biricikliğini göz ardı eden sosyal ontolojinin değişmesi elzem olmaktadır. Toplumsalda unutulmamak için önerilen, 'hukuk kılığına sokulmuş ahlâk yerine, üstün bir güce karşı sorumlu olmak yerine Öteki'nin zayıflığı için sorumluluk duymayı' esas alan bir ahlâki bilinç, çocukluk temelinde aşkınlık, yüz yüze ilişkiler ve mutlak sorumluluk oluşturması için yeni bir toplumsal dünyanın inşasında fener olabilecektir (Bauman, 2005, 211).

Sonuç

Çocuk birçok davranışı anne-babasından gözlem, model alma, pekiştirme yolu ile öğrenip, taklit etmektedir. Aynı şekilde bu öğrendiği ödül ve ceza yöntemlerini de kendi çocuklarına uygulamaktadır. Çocukların, anne veya baba tarafından istismar edilmesi, anne-baba arasındaki şiddete tanık olması yaşam biçimlerini, ilişkilerini etkiler ve kendi çocuklarını istismar etmesine yol açmaktadır. Bunun için bir çocuğun istismar ya da ihmale uğramasının engellenmesi kendisi ve ailesi dışında toplum için de önemli olmaktadır (Dallar Bilge vd., 2013, s.28). Çünkü çocukların ebeveynlerinin kendilerini istismar ettiğini kabul etmesi oldukça güç bir süreçtir. Çünkü ebeveyn onların 'koruyucusu' konumundadır (Koçak ve Büyüköğnenç, 2011, s.103).

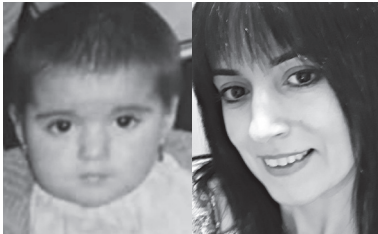
Bu konuda ebeveylere farkındalık sağlama ve davranış değişikliği eğitiminin verilmesi gerekmektedir. Böylece, çocuğun yaşına uygun her tür bilgiyi alması, bedenini tanınması ve bedenine dokundurtmama hakkı olduğunu bilmesi, iyi ve kötü dokunuşu ayırabilmesi, istemediği şekilde kendisine dokunulması durumunda bunu güvendiği bir erişkinle paylaşması, sır saklamaması gibi konular öğretilmektedir. Ayrıca, istismarı yapabilecek kişinin yakın çevreden olma ihtimali hiçbir ebeveynin aklına gelmediği ve çevrelerindeki insanlara güvendikleri için bu ihtimali göz ardı edilmemelidir (Üstündağ vd., 2015, s.225).

Dolayısıyla çocuğun yaşadığı her olumsuz deneyim, yaşamı süresince hafızasında derin bir iz bırakabilecek travmalara dönüşebilmektedir. Bu durum çocuğun başarısız bir şekilde sosyalleşmesine zemin hazırlamakta ve tahmini güç olmayan olası çeşitli problemler yaşayacağı gibi yaşatacağının

da habercisi olmaktadır. Aksine çocuğun, bu süreci toplumsal yaşamında başarılı adımlar atarak çeşitli mücadelelerle atlatması da söz konusu olabilmektedir. Yine de hafızasının derinlerinde bunu tam olarak başarılı başaramadığı, tartışılması aşikar bir konu gibi görünmektedir.

Bu anlamda sorunun çözümü, yine en başa dönmekle mümkün olacaktır. Yani sorunun temelinde yatan, çocuğun asli sosyalleşmesinin gerçekleştiği ailenin özündeki problemlerin giderilmesi gerekmektedir. Çünkü tarihsel ve toplumsal dünyanın inşasının temeline bakıldığında bu yapıyı ayakta tutan asli unsurun aile olduğu bir gerçektir. Bu gerçeklik, toplumsal uyum ve düzenin de temel unsuru sayılmaktadır. Toplumu oluşturan bu en küçük yapı taşı içindeki çatlamlar ve kırılmalar, öncelikle anne-babaların, sonrasında çocuklarının devam eden tutum ve davranışlarıyla birebir ilişkilidir. Bu bozulma hali, görüldüğü gibi sadece tek bir çocuğu ilgilendiren tekil bir durum değil, toplumların inşasında başat aktör olacak çocukların yani çocukluk olgusunun tarihi yeniden değiştirip dönüştürebileceği muazzam bir güç ve etkiyle ilişkilidir. Bu nedenle bu gücün iyileştirilmesi ve güçlendirilmesi gerekmektedir. Başka bir deyişle, toplumu oluşturan tüm kurumlar aracılığıyla ve topyekün kurumsallaşma bilinciyle bu duruma yönelik yapılacak her türlü çalışma, toplum açısından oldukça ehemmiyet arz etmektedir.

Sonuç olarak, bedene yönelik müdahalede şiddet, travmalar ve çocukluk konularını sosyolojik bir bakışla incelemeyi hedefleyen bu çalışmada, konuyu içeren temaların literatürdeki çalışmalarla karşılıkları desteklenerek açıklanmaya çalışılmıştır. Çocukluk, henüz genç bir konu olması sebebiyle genel olarak birçok çalışmada yerini tam anlamıyla ve güçlü bir şekilde alamasa da, bu alanda yapılabilecek çalışmalara çeşitli perspektiflerin yerleşebilmesi açısından var olan etkin çalışmalar bir nebze ışık tutabilmektedir.

* Ayşegül Demir
Sinop Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi,
Sosyoloji Bölümü
ayseguldemir@sinop.edu.tr

Kaynakça

- Altıparmak, S., Yıldırım, G., Yardımcı, F., Ergin, D. (2013). Annelerden alınan bilgilerle çocuk istismarı ve etkileyen etkenler. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 14, 354-361.
- Altınok, G. (2008). Şiddetin Eleştirisi Olarak İktidar: Arendt ve Foucault. *Doğu Batı*, 63, 51-74.
- Ariés, P. (1962). *Centuries of Childhood: A Social History of Family Life* by. New York: Random House USA Inc.
- Arslan, A. (2004). Bir Sosyolojik Olgu Olarak Televizyon. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 1(1), 1-17.
- Ayan, S. ve Kocacık, F. (2016). Aile İçinde Şiddete Uğrayan Çocukların Saldırganlık Eğilimleri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 8, 206-2214.
- Bauman, Z. (2005). *Bireyselleşmiş Toplum*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları..
- Beyaztaş F. Y., Oral, R., Bütün, C. Beyaztaş, A. ve Büyükkayhan D. (2009). Fiziksel Çocuk İstismarı: Dört Vakanın Sunumu. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 52, 75-80.
- Bingöl, O. (2017). Bedenin Sosyolojisi: Nasıl? Niçin. *Mavi Atlas*, 5(1), 86-96.
- Bourdieu, P. (2014). *Eril Tahakküm*, İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Bülbül, S. ve Doğan, S. (2016). Suça Sürüklenen Çocukların Durumu ve Çözüm Önerileri. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 59, 31-36.
- Canbulut, T. (2014). Türkiye’de Çocukların Katılım Hakkı Üzerine Bir Derleme. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, 1(2), 85-94.
- Çeğin, G. ve Özpolat, G. (2016). Tabiyet ve Simgesel Şiddet Kavramları Üzerinden Foucault ve Bourdieu’yu Birlikte Okumak. *Praksis*, 42, 683-695.
- Dallar Bilge, Y., Tasar, M. A., Kılınçoğlu, B., Özmen, S. ve Tıraş, Ü. (2013). Alt sosyoekonomik düzeye sahip anne-babaların çocuk istismarı ve ihmali hakkındaki bilgi düzeyleri, deneyimleri ve kullandıkları disiplin yöntemleri *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 14, 27-35.
- Demir Güneş, C. (2015). Ruh Bedenin Hapishanesidir: Michel Foucault. *EKEV Akademi Dergisi*, 19(64), 59-72.
- Demir Gürdal, A. (2013). Sosyolojinin İhmal Edilen Kategorisi Çocuklar Üzerinden Çocukluk Sosyolojisi ve Sosyolojiye Bakmak. *ISGUC The Journal of Industrial Relations and Human Resources*, 15(4), 1-26.
- Dinçer, M. K. ve Yılmazkol, Ö. (2009). Televizyon: Çocuklara “Gerçek Hayat”ı Şiddetle Öğreten “Çağdas Masal Anlatıcısı”. *Çocuk ve Medya*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Elkin, F. (1990). *Çocuk ve Toplum Çocuğun Toplumsallaşması*. (N. Güngör, Çev.), Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Eraslan, L. (2006). Tarihte 1000 Canlı Tanık, Tarihte 1000 Canlı Çocuk (Bir Sözlü Tarih Uygulamasından Çıkarılmalar). *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 1(1), 1-25.
- Ercan, R. (2015). Ailede Değişimin Sonuçlarının Çocuk Sağlığına Etkisi. *JASSS*, 36, 299-308.
- Güçlü, S. (2016). Çocukluk ve Çocukluğun Sosyolojisi Bağlamında Çocuk Hakları. *Sosyoloji Dergisi*, 1.
- Hergüner, S. (2011). *Duyusal istismar ve ihmali, Çocuk Hakları Açısından Çocuk İhmal ve İstismarı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Holloway, S. L. ve Valantine, G. (2005). *Children’s Geographies And The New Social Studies of Childhood, Childhood: Critical Concepts in Sociology*. (C. Jenks, Ed.), New York: British Library Cataloging Publication Data.
- İçli, G. ve Bağış R. C. (2018). Çocuk Emegine ve Çıracılık Eğitime Sosyolojik Bir Yaklaşım: Denizli Kent Örneği. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 33, 145-152.
- Lotfi, S. ve Başçılar, M. (2017). Travma Sonrası Stres Bozukluğu ve Sosyal Hizmet. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3, 275-286.

- Kalan, Ö. (2014). Foucault'un Biyopolitika Kavramı Bağlamında Moda ve Beden: Vouge Dergisi Üzerinden Bir Söylem Analizi. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 8(3), 140-162.
- Kara, B. (2016). Çizgi Filmin Sosyolojik Anatomisi Peppe Örneği. *Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Sosyal Bilimler Dergisi (TURKSOSBİLDER)*, 1(2), 14-22.
- Kaymak Özmen, S. (2004). Aile İçinde Öfke ve Saldırganlığın Yansımaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(2), 27-39.
- Kılıç, B. G. ve Şener, Ş. (2005). Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Olan Çocuklarda Karşıt Olma Karşı Gelme Bozukluğu/Davranış Bozukluğu Eş Hastalılarında Aile İşlevleri ve Psikososyal Değişkenlerin Karşılaştırılması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 16, 1.
- Kocacık, F. (2001). Şiddet Olgusu Üzerine. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2(1), 1-7.
- Koçak, C. ve Büyükgöğeneç, L. (2011). Toplumdaki Bireylerin Çocuk İstismarı ve İhmaline Yönelik Bilgi ve Görüşleri. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1, 89-104.
- Kokurcan, B. Ve Özsan, B. (2012). Travma Kavramının Psikiyatri Tarihindeki Seyri. *Kriz Dergisi*, 20(0), 19-24.
- Mayall, B. (2016). Çocuk Hakları İle İlgili Çocukluk Dönemi Sosyolojisi. (Ö. Aydoğmuş Ördem, Çev.), *Journal of Turkish Studies*, 11(18), 161-176.
- Nacaroglu, D. (2011). Yazılı Basın Ve İnternet Gazetelerinde Çocuklara Yönelik Cinsel Şiddet Haberlerinin Sunumu. *Çocuk Hakları ve Medya El Kitabı*, İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Okumus, E. (2009). Bedene Müdahalenin Sosyolojisi. *Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi*, 2, 1-15.
- Ovayolu, N., Uçan, Ö. ve Şirindağ, S. (2010). Çocuklarda Cinsel İstismar ve Etkileri. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 2(4), 13-22.
- Palmer, S. (2010). *Zehirlenen Çocukluk Modern Dünyanın Çocuklar Üzerindeki Zararlı Etkileri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Pelendecioglu, B. ve Bulut, S. (2009). Çocuğa Yönelik Aile İçi Fiziksel İstismar. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi*, 9(1), 49-62.
- Postman, N. (1995). *Çocukluğun Yokoluşu*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Prout, A. ve James, A. (1997). *Constructing and Reconstructing Childhood: Contemporary Issues in the Sociological Study of Childhood*. London: British Library.
- Sağlam, M. ve Aral, N. (2016). Tarihsel Sürec İçerisinde Çocuk ve Çocukluk Kavramları. *Çocuk ve Medeniyet Dergisi*, 1(1), 43-56.
- Schaffer, H. R. (2008). *Çocuklar Hakkında Karar Verme*. İstanbul: Doruk Yayıncılık.
- Simmel, G. (2009). *Sosyoloji Sorunu, Bireysellik ve Kültür*. (T. Birkan, Çev.), İstanbul: Metis Yayınları.
- Stearns, P. N. (2015). *Growing Up: The History of Childhood in a Global Context*. United States of Amerika: Baylor University Press.
- Şar, V. Öztürk, E. ve İlikardeş, E. (2012). Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeğinin Türkçe Uyarlamasının Geçerlilik ve Güvenilirliği. *Türkiye Klinikleri*, 32(4), 1054-1063.
- Şenkal, İ. Ve Işıklı, S. (2015). Çocukluk Çağı Travmalarının ve Bağlanma Biçiminin Depresyon Belirtileri ile İlişkisi: Aleksitiminin Aracı Rolü. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 26(4), 261-267.
- Senol, D. ve Mazman, İ. (2014). Çocuğa Uygulanan Şiddet: Türkiye Özelinde Sosyolojik Bir Yaklaşım. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16(26), 11-17.
- Şirin, M. R. (2011). Şiddet, Televizyon ve Çocuk Dostu Medya. *Çocuk Hakları ve Medya El Kitabı*. M. R. Şirin (Yay. Haz.). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Şirin, M. R. (2017). Çocuk ve Çocukluk: Kültürel ve Sosyolojik Boyut. *Çocuk ve Medeniyet Dergisi*, 2(3), 5-13.

- Taner, Y. ve Gökler, T. (2004). Çocuk istismarı ve ihmali: Psikiyatrik Yönleri. *Hacettepe Tıp Dergisi*, 35, 82-86.
- Tarhan, N. (2012). *Sen, Ben ve Çocuklarımız*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Tezel Şahin, T., Cevher, F. ve Nilgün, F. (2007). Türk Toplumunda Aile-Çocuk İlişkilerine Genel Bir Bakış. *Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi 38. ICANAS 10-15 Eylül 2007*, Türkiye: Ankara.
- Tıraşçı, Y. ve Gören, S. (2007). Çocuk İstismarı ve İhmali. *Dicle Tıp Dergisi*, 34(1), 70-74.
- Uluocak S. (2014). *Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Kadına Yönelik Şiddet*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- UNİCEF (2010). *Türkiye’de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması*. UNİCEF sitesinden 3 Nisan 2019 tarihinde erişildi: <http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/cocuk-istismari-raporu-tr.pdf>
- UNİCEF (2013). Çocuk Adalet Sistemi Çalışanları Eğitim Programı Sosyal Çalışma Görevlileri İçin El Kitabı. UNİCEF sitesinden 3 Nisan 2019 tarihinde erişildi: <http://www.unicef.org.tr/vera/app/var/files/s/o/sosyal-calisma-gorevli-icin-egitim-kitabi.pdf>
- Üstündağ, A., Şenol, B. F. Ve Mağden, D. (2015). Ebeveynlerin Çocuk İstismarına Yönelik Bilgi Düzeylerinin Belirlenmesi ve Biliçlendirilmesi, *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1, 212-227.
- Yenibaş, R. ve Şirin, A. (2007). *Ailede Çocuğun İstismarı ve Umutsuzluk*. İstanbul: Nobel Yayıncılık.

